

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Leivonmäen kansallispuistosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Leivonmäen kansallispuistosta. Leivonmäen kunnassa sijaitseville valtion omistamille alueille perustettaisiin nykyisen Haapasuon ja Syysniemen erityisen suojelun alueen tilalle kansallispuisto. Lailla kumottaisiin vuodelta 1991 oleva laki Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelun alueista. Lieksassa sijaitseva Ruunaan luonnonsuojelun alue ei kuuluisi kansallispuistoon, vaan valtioneuvosto antaisi luonnonsuojelulain nojalla asetuksen Ruunaan luonnonsuojelun alueesta.

Perustettavalla kansallispuistolla toteutettaisiin pääosa Suomen Natura 2000-verkostoehdotukseen kuuluvasta Haapasuon - Syysniemen - Rutajärven - Kivijärven Natura 2000-alueesta. Lisäksi suojelun piiriin tulisi eräitä nykyiseen luonnonsuojelun alueeseen rajoittuvia valtion omistuksessa olevia alueita. Perustettavan kansallispuiston pinta-ala olisi noin 2 900 hehtaaria.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila ja esityksen tavoitteet

Kansallispuistoverkon kehittämisen yhtenä tavoitteena on turvata alueellisesti edustavat ja laaja-alaiset näytteet Suomen luonnon monimuotoisuudesta. Perustettavaksi esitettävä kansallispuisto sijaitsee Päijänteen itäpuolisella osalla Järvi-Suomea, jossa laajoja suojelun kokonaisuuksia on niukasti. Myös luonnonsuojelun alueisiin kohdistuvat käyttöpaineet ovat Etelä-Suomessa väestön kasvun vuoksi lisääntymässä. Tämä edellyttää uusien, yleisölle avoimien suojelun alueiden perustamista sekä niiden retkeilypalvelujen kehittämistä ja käytön ohjaamista suojelun arvojen säilymistä turvaamiseksi.

Alueella on vuonna 1991 annetulla lailla Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelun alueista (131/1991) perustettu erityinen suojelun alue, jonka nykyinen pinta-ala on noin 2 300 hehtaaria. Tämä alue on tarkoitettu suojella ehdotettavalla lailla kansallispuistona. Lailla kumottaisiin voimassa oleva laki, jolloin nykyinen erityinen suojelun alue tulisi lakkautetuksi. Perustettavaan kansallispuistoon sisältyisi lisäksi noin 350 hehtaaria valtiolle äskettäin suojelutarkoituksiin hankittuja alueita. Rajaukseen sisältyisi

edelleen eräitä muita valtion omistuksessa olevia alueita, jotka rajautuvat nykyiseen luonnonsuojelun alueeseen. Niiden yhteispinta-ala on noin 250 hehtaaria. Alueet ovat olleet metsätaloustaloudessa ja ovat siksi luonnonsuojelun alueista muuttuneita. Pitkän ajan kuluessa ne ovat kuitenkin ennallistettavissa ja täydentäisivät alueen luontotyyppien valikoimaa luonnontilaisesta kehittyvillä nuorilla metsillä. Esitettävät laajennukset poistaisivat myös metsätalouteen liittyvän liikennöintitarpeen suojelun aluetta halkovalta tiestöltä, mikä on kansallispuiston käyttöä ajatellen tärkeää. Perustettavaksi ehdotettavan kansallispuiston kokonaispinta-ala olisi noin 2 900 hehtaaria.

Haapasuon ja Syysniemen alue on monipuolinen ja edustava näyte tyypillisestä keskisuomalaisesta luonnon näytteestä, jonka edustajaa ei nykyisessä kansallispuistoverkostossa ole eikä sellaisen luomiseen lähimmässä kansallispuistossa - Pyhä-Häkin ja Isojärven kansallispuistossa - tai muualla ole yhtä hyviä mahdollisuuksia. Alueelle on ominaista erityisesti soihin, rantoihin ja harjumetsiin liittyvä luonto, joka muodostaa monipuolisen ja eheän maisemakokonaisuuden. Haapasuo on soidensuojelun perusohjelmassa Keski-Suomen merkittävimpiä suojelun alueita, jonka

suoyhdistymätyyppi edustaa Sisä-Suomen eksentrisiä keidassoita. Tätä täydentävät rantojensuojeluohjelmaan kuuluvat Rutajärven rannat ja saaret sekä harjijensuojeluohjelmaan kuuluva Joutsniemen-Harjunkankaan harjajakso. Rutajärven pohjoispuolella oleva Syysniemen alue on vaihtelevaa eri ikäisen puuston, harjujen, lampien ja pikkusoiden luonnehtimaa metsäseutua. Aarniometsää puolestaan edustaa parhaiten Aholan vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluva alue. Merkittävän lisän nykyisen luonnonsuojelualueen luontotyyppien valikoimaan toisivat virtaavien vesien luontotyypeihin liittyvät Rutajoen ranta-alueet, joita on hankittu valtiolle suojelutarkoituksiin. Rutajoki on Päijänteen taimenen kannalta merkittävä virtavesi.

Perustettavalla kansallispuistolla toteutetaan osaltaan Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston toimeenpanoon liittyviä Suomen veloituksia. Alue sisältyy valtioneuvoston 20 päivänä elokuuta 1998 tekemään päätökseen Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksesta ja on sen mukaisesti ehdotettu Euroopan yhteisöjen komissiolle luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY eli luontodirektiivin mukaisena SCI-alueena. Alueella esiintyy kahta toista luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettua luontotyyppiä sekä liitteen II eläinlajeista saukko ja liito-orava. Alue on myös ilmoitettu Natura 2000 -verkostoon luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun neuvoston direktiivin 79/409/ETY eli lintudirektiivin mukaisena SPA-alueena. Siellä esiintyy 26 lintudirektiivin liitteessä I mainittua lajia, muun muassa useita metsien päiväpetolintu- ja pöllölajeja sekä soiden lajistoa, kuten kurki ja kapustarinta.

Ehdotettu Leivonmäen kansallispuiston alue täyttää luonnonarvojen perusteella luonnonsuojelulain (1096/1996) 10 §:n 2 momentin yleiset luonnonsuojelualueen perustamisedellytykset.

Perustettavan kansallispuiston alueet ovat valtion omistuksessa ja puiston pinta-ala ylittää luonnonsuojelulaissa asetetun 1 000 hehtaarin pinta-alan. Alueella on merkitystä yleisenä luonnonnähtävyytenä ja yleisen luonnonharrastuksen kannalta. Alue on maise- mallisesti vetovoimainen, sen saavutettavuus

on hyvä ja sen läheisyydessä on jo matkailu-, retkeily- ja virkistyspalvelutoimintaa. Alue täyttää siten myös luonnonsuojelulain 11 §:ssä säädettyt kansallispuistojen erityiset perustamisedellytykset.

2. Esityksen vaikutukset

2.1. Taloudelliset vaikutukset

Ehdotettavan kansallispuiston alue koostuu pääosin jo perustetusta luonnonsuojelualueesta ja siihen liittyvistä valtakunnallisten suojeluohjelmien toteuttamiseksi valtiolle hankituista alueista.

Mahdolliset myöhemmät kansallispuistoa täydentävät hankinnat tehdään valtakunnallisten suojeluohjelmien ja Natura 2000 -verkoston toteuttamiseksi varatun rahoitusohjelman puitteissa.

Kansallispuiston hoitoon, yleisöpalveluiden rakentamiseen ja alueen valvontaan käytetään valtion talousarviossa luonnonsuojelualueiden hoitoon ja talonrakennushankkeisiin vuosittain osoitettavia määrärahoja. Puiston toiminnan suunnittelun, luonnonhoidon, opastuksen ja palveluiden ylläpidon kustannukset ovat vuosittain noin 80 000 euroa. Palvelurakenteita on jo osittain tehty nykyisen luonnonsuojelualueen käytön ohjaamiseksi, samoin alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laadintaa palvelevaa alustavaa suunnittelua, minkä johdosta määrärahojen tarve on vähäisempi kuin keskimäärin uutta kansallispuistoa perustettaessa.

Kokonaisuutena alueen kansallispuistoksi perustamisen valtiontaloudelliset vaikutukset ovat siten verraten vähäiset. Kansallispuiston perustamisen vaikutukset paikallistalouteen ovat myönteiset.

2.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Kaikki Leivonmäen kansallispuistoon esitetyt alueet ovat Metsähallituksen hallinnassa. Puiston perustamisella ei siten ole organisatorisia vaikutuksia.

Kansallispuiston hoitoa ja yleisöpalvelujen kehittämistä varten on luonnonsuojelulain 19 §:n perusteella alueelle laadittava hoito- ja

käyttösuunnitelma. Suunnitelma sisältää muun muassa selvitykset retkeilypalvelujen, opastuksen ja luonnonhoidon tarpeista ja toimenpiteet niiden kehittämistä.

Kansallispuiston edellyttämien suunnittelu- ja hoitotöiden arvioidaan merkitsevän noin yhden henkilötyövuoden lisäystä nykyisen luonnonsuojelualan tarpeisiin verrattuna.

2.3. Ympäristö- ja muut vaikutukset

Ehdotettu Leivonmäen kansallispuisto on pääosin jo ennestään luonnonsuojelualuetta eikä siten tuo merkittäviä uusia alueita suojelun piiriin. Sillä kuitenkin täydennetään nykyisen suojelualan muodostamaa kokonaisuutta erityisesti metsien ja rantaluonnon osalta. Kansallispuiston perustamisella toteutetaan osaltaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden suojelutoimenpiteet. Esitys parantaa Suomen kansallispuistoverkon kattavuutta Etelä-Suomessa, missä suojelualueisiin kohdistuvat käyttöpaineet ovat kasvussa. Kansallispuiston suojelutoimenpiteet, sekä hoidon ja käytön suunnittelu edistäisivät osaltaan seudun virkistys- ja luontomatkailuun liittyvän elinkeinotoiminnan kehittämistä.

3. Asian valmistelu

Vuonna 1976 kansallispuistokomitea esitti mietinnössään (komiteamietintö 1976:88), että Leivonmäen kuntaan perustettaisiin Rutajärvi-Haapasuo -niminen kansallispuisto. Tuolloin valtion maiden osuus tavoitellusta rajauksesta oli noin 1 100 hehtaaria. Valtioneuvoston 24 päivänä helmikuuta 1978 tekemässä periaatepäätöksessä kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämisohjelmasta nämä alueet eivät kuitenkaan olleet mukana. Alueen suot sisältyivät vuonna 1979 valtioneuvostossa hyväksytyyn soidensuojelun perusohjelmaan. Rutajärven rannat ja saaret puolestaan sisällytettiin vuonna 1990 valtioneuvoston päättämään rantojensuojeluohjelmaan. Nykyinen Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelualue perustettiin vuonna 1991 annetulla lailla vanhan luonnonsuojelulain (71/1923) mukaisena erityisenä suojelualu-

eena. Sitä on vuonna 1996 alueiden liittämistä Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelualueeseen annetulla ympäristöministeriön päätöksellä (299/1996) laajennettu. Lisäksi alueelta on myös tämän jälkeen hankittu luonnonsuojelutarkoituksiin eräitä tiloja, jotka on sittemmin liitetty luonnonsuojelualueeseen. Suojelualuekiinteistöjen nykyinen pinta-ala on noin 2 300 hehtaaria. Uusimmat valtion hankkimat alueet ovat vielä liittämättä nykyiseen suojelualueeseen, ja ne sisällytettäisiin nyt perustettavaksi esitettävään kansallispuistoon.

Leivonmäen kunta on 24 päivänä elokuuta 1999 tehnyt ympäristöministeriölle aloitteen nykyisen luonnonsuojelualan muuttamiseksi kansallispuistoksi. Myös Suomen Luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry ja Keski-Suomen ympäristökeskus ovat tehneet omat esityksensä alueen rajauksesta. Ympäristöministeriö on neuvotellut alueen rajauksesta Keski-Suomen ympäristökeskuksen, Leivonmäen kunnan ja Metsähallituksen edustajien kanssa. Tehtyjen esitysten, alueista hankittujen muiden aineistojen ja asiantuntija-arvioiden perusteella ministeriö on päättänyt ehdottamaan nykyistä luonnonsuojelualuetta hieman laajempaa rajausta. Rajauksen tarkoituksena on muodostaa alueella olevan valtion maanomistuksen puitteissa luonnonsuojelullisesti ja alueiden käytön kannalta mahdollisimman eheä kokonaisuus.

Esityksestä on pyydetty lausunnot maa- ja metsätalous-, valtiovarain- ja oikeusministeriöltä, Metsähallitukselta, Keski-Suomen ympäristökeskukselta, Keski-Suomen liitolta, Leivonmäen kunnalta, Leivonmäen yrittäjähdistykseltä, Leivonmäen maaseutuseuralta, Suomen luonnonsuojeluliitto ry:ltä, Suomen luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piiri ry:ltä ja Maailman Luonnon Säätiö WWF:ltä. Kaikissa annetuissa lausunnoissa kannatetaan kansallispuiston perustamista. Lausunnoissa kiinnitetään lisäksi huomiota riittävien voimavarojen varaamiseen kansallispuiston kehittämiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö ja Metsähallitus ovat esittäneet hirvenmetsästyksen sallimista kansallispuistossa. Luonnonsuojelujärjestöt ovat lisäksi esittäneet eräitä laajennuksia alueeseen. Myös kansallispuiston nimestä on tehty ehdotuksia.

4. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Nykyisen Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelun perustamislailla on samalla perustettu Ruunaan luonnonsuojelun alue Lieksan kaupungissa. Leivonmäen kansallispuiston perustaminen edellyttää nykyisen lain kumoamista. Lakiehdotukseen sisältyy sen vuoksi myös säännös Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelun alueista annetun lain kumoamisesta. Koska tällöin kumoutuvat myös Ruunaan luonnonsuojelun aluetta koskevien säännökset, on

Ruunaan alueen suojelun turvaamiseksi lisäksi tarpeen perustaa luonnonsuojelulain 17 §:n nojalla annettavalla erillisellä valtioneuvoston asetuksella muu luonnonsuojelun alue. Tämä asetus tulisi voimaan samanaikaisesti tämän esityksen mukaisen lain kanssa.

5. Voimaantulo

Laki Leivonmäen kansallispuiston perustamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki Leivonmäen kansallispuistosta

1 §. *Kansallispuiston perustamistarkoitus.* Pykälässä säädetään luonnonsuojelulain 11 §:n mukaisen Leivonmäen kansallispuiston perustamisesta sekä kansallispuiston perustamistarkoituksesta.

2 §. *Sijainti ja rajat.* Pykälässä säädetään, että kansallispuisto perustetaan valtion omistamille alueille Leivonmäen kuntaan. Kansallispuiston rajat on merkitty yksityiskohtaisesti esityksen liitteenä olevaan karttaan. Pieniä rajauksien sisällä olevia yksityisiä tontteja ja yhteisiä jakamattomia vesialueita kartalla ei kuitenkaan ole eritelty. Nämä eivät luonnollisesti kuulu perustettavaan kansallispuistoon.

3 §. *Viittaussäännös.* Nykyiseen luonnonsuojelulakiin on sisällytetty säännökset useista sellaisista asioista, joista aiemmin säädettiin kunkin yksittäisen luonnonsuojelun alueen perustamisen yhteydessä. Kansallispuistojen rauhoituksesta ja rauhoitusta koskevista yleisistä poikkeuksista säädetään luonnonsuojelulain 13 - 15 §:ssä, hoito- ja käyttösuunnitelmasta 19 §:ssä, järjestyssäännöstä 20 §:ssä, alueen rajojen merkitsemisestä 21 §:ssä, kansallispuistoa varten hankitun alueen liittämistä puistoon 22 §:ssä ja viranomaisten haltuotto-oikeudesta 60 §:ssä. Koska luonnonsuojelulakiin sisältyviä, aluetta koskevia

säännöksiä ei ole syytä enää toistaa alueen perustamislaissa, on nykyinen luonnonsuojelulaki vähentänyt huomattavasti sääntelyn tarvetta luonnonsuojelun alueita perustettaessa.

Pykälässä viitataan vain luonnonsuojelulakiin, jonka kansallispuistoa koskevat säännökset, kuten rauhoitusta koskevat säännökset, tulisivat lähes sellaisinaan sovellettaviksi perustettavassa kansallispuistossa.

Luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) 7 §:n mukaan valtion omistamat luonnonsuojelun alueet ovat Metsähallituksen hallinnassa, jollei aluetta perustettaessa erikseen toisin säädetä. Koska Leivonmäen kansallispuiston on tarkoitus olla Metsähallituksen hallinnassa, ei asiasta tarvitse erikseen säätää.

4 §. *Tarkemmat säännökset.* Säännöksen mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä lain täytäntöönpanosta.

5 §. *Voimaantulo.* Pykälän 2 momentissa kumottaisiin nyt voimassa oleva laki Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelun alueista. Samalla kumoutuisivat lain nojalla annetut lakia alemmanasteiset säädökset. Tällaisia ovat asetus Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelun alueista (132/1991) sekä ympäristöministeriön päätös alueiden liittämistä Haapasuon ja Syysniemen luonnonsuojelun alueeseen.

Ruunaan luonnonsuojelun alueen perustamisesta on tarkoitus säätää uudelleen luonnonsuojelulain 17 §:n nojalla erillisellä valtio-

neuvoston asetuksella, joka saatettaisiin voimaan samanaikaisesti ehdotetun lain kanssa.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Luonnonsuojelulain 16 §:n mukaan asetuksella voidaan säätää aluekohtaisista poikkeuksista kansallispuiston rauhoitussäännöksiin. Leivonmäen kansallispuiston perustamiseen liittyen on tarkoitus antaa asetus, jolla puiston alueella voidaan Metsähallituksen

luvalla sallia hirven ajo metsästyksen yhteydessä.

3. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki**Leivonmäen kansallispuistosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kansallispuiston perustamistarkoitus

Järvi-Suomen edustavan metsä-, harju- ja suo- sekä pienvesistöluonnon ja näillä esiintyvien eliö- ja kasvilajien suojelemiseksi sekä retkeilyä, opetusta ja tutkimusta varten perustetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen Leivonmäen kansallispuisto.

2 §

Sijainti ja rajat

Leivonmäen kansallispuistoon kuuluu noin 2 900 hehtaaria valtion omistamia alueita, jotka sijaitsevat Leivonmäen kunnassa. Kansallispuiston rajat on merkitty punaisella katkoviivalla tämän lain liitteenä olevaan karttaan.

3 §

Viittaussäännös

Leivonmäen kansallispuistosta on muilta osin voimassa, mitä luonnonsuojelulaissa säädetään kansallispuistosta lukuun ottamatta 14 §:n 1 momentin 6 ja 8 kohtaa sekä 15 §:n 5 ja 7 kohtaa.

4 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 _____.

Tällä lailla kumotaan Haapasuon ja Syysniemen sekä Ruunaan luonnonsuojelualueista 17 päivänä tammikuuta 1991 annettu laki (131/1991).

Helsingissä 18 päivänä lokakuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri *Suvi-Anne Siimes*

